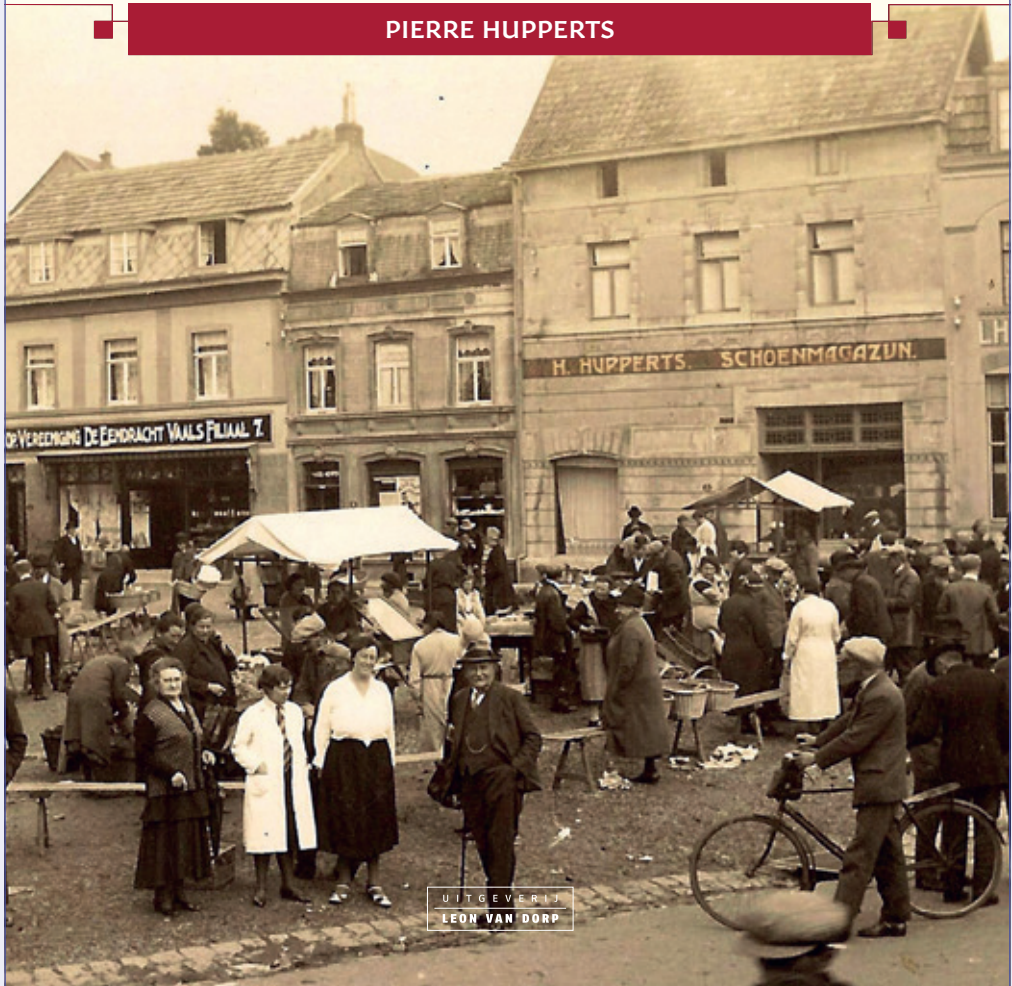

HET DORP EN MIJN FAMILIE

Gulpen en de familie Hupperts 1810-2010

PIERRE HUPPERTS

UITGEVERIJ
LEON VAN DORP

Huppertsen en Huppertinnen

Het dorp en mijn familie

Gulpen en de familie Hupperts 1810-2010

Pierre Hupperts

Uitgeverij Leon van Dorp, Heerlen, 2021, 481 pagina's, ISBN 978 9079226 85 6, €29,50

Van je familie kun je levenslang ellende hebben, maar ook plezier. Hetzelfde geldt voor familiegeschiedenis. Het plezier van het verzamelen, bijvoorbeeld: foto's, bidprentjes, anekdotes, verhalen, personalia van zoveel mogelijk mensen met jouw achternaam, door bloedverwantschap met elkaar verbonden. Het houdt je van de straat, het brengt je op een bijzondere manier in contact met het verleden, kortom, het is leuk. Het levert op den duur een goedgevulde kaartenbak op, of een database. Maar niet meteen een boek.

Mik je op een boek, geen telefoonboek, nee, een leesboek — dan is het handig een thema te kiezen, liefst een thema dat verschillende generaties van een familie verbindt. Marian Rijk koos als thema het oer-Hollandse gevecht tussen land en water en schreef daarover het boek *Polderpioniers. Het verhaal van een boeren-*

familie (2016), van alle familiegeschiedenissen van de laatste tien jaar een van de beste. Jos Palm concentreerde zich op het Nederlandse katholicisme in de twintigste eeuw en gaf zijn familiegeschiedenis de titel *Moederkerk. De ondergang van rooms Nederland* (2012). Judith Koelemeijer trok veel lezers met *Het zwijgen van Maria Zachea. Een ware familiegeschiedenis* (2001), waarin twaalf broers en zussen elk hun eigen verhaal vertellen over hun zwijgende moeder. Een genre apart vormen de talrijke in druk verschenen Joodse familiegeschiedenissen die onvermijdelijk cirkelen om hetzelfde thema: holocaust, trauma, overleven.

Pierre Hupperts koos voor zijn tweehonderd jaar omvattende familiegeschiedenis als thema het dorp waar zich een groot deel van die geschiedenis afspeelt: Gulpen. Of was het andersom en heeft hij zijn dorpsgeschiedenis opgehangen aan zijn familie? Hoe dan ook, de

banden tussen familie en dorp staan centraal. En die keus pakt goed uit. Hupperts' boek had weliswaar hier en daar beknopter gekund, maar heeft genoeg te bieden ook voor wie zelf geen Hupperts is. Het verrijkt ons beeld, zowel van de periode als van de streek.

De familie Hupperts leverde Gulpen zangers, muzikanten, dirigenten, toneelspelers, winkeliers, kordate vrouwen, voetballers en priesters. Maar liefst drie Huppertsen werden montfortaan: Jean (1883-1962), zijn jongere broer Matthieu (1885-1974) en hun neef (oomzegger) Jef (1922-2009). Van dit trio was de oudste, Jean, nauw betrokken bij de plaatsing en inwijding van het Mariabeeld op de Gulperberg in 1935. Als het om Mariaverering gingen misten de montfortanen elk gevoel voor maat. Dat lokte zelfs in katholieke kring kritiek uit: kon het niet een tandje minder? Maria was toch geen godin of zo? Behalve een gevierd Maria-prediker was Jean ook de stichter van een para-religieuze congregatie van vrome ongetrouwde vrouwen (geen nonnen) die vrijwilligerswerk deden op het secretariaat van de montfortanen in Leuven, en allengs bekendheid kregen als *Huppertinnen*. Zijn broer Matthieu was als provinciaal overste van de Nederlandse montfortanen nauw betrokken bij de stichting van nieuwe missies, een campagne die achteraf veel weg heeft van 'landjepik' (p. 224). Niet alleen de protestantse zending, ook en vooral concurrerende congregaties moest hij de pas zien af te snijden. Hupperts' hoofdstuk over de montfortanen geeft in een notendop een geschiedenis van

bloei en neergang van deze in Frankrijk ontstane congregatie, maar ook van de katholieke kerk in algemenere zin. Matthieu Hupperts werd oud genoeg om van die neergang het begin mee te maken. Bij zijn uitvaart viel het zijn nicht Mia op hoe sjofel de nog levende paters erbij liepen. 'Die togen leken wel een jaar niet gewassen' (p. 228). Het had iets symbolisch. Jef Hupperts, montfortaan van een jongere generatie, misschien nog meer gedesillusioneerd dan zijn oom Matthieu, bleef weliswaar priester maar wilde op zijn oude dag niet meer deel uitmaken van een gemeenschap.

Een soortgelijk proces van ontluistering en verval beleefde de adel. Ook hier verschaft de dorpsgeschiedenis boeiende inkijkjes in een proces dat zich in Europa als geheel voltrokken heeft. In kasteel Neubourg probeerden leden van de families De Marchant et d'Ansembourg en De Loë verwoed de overgeleverde aristocratische levensstijl overeind te houden. Datzelfde Neubourg was Duits hoofdkwartier in de meidagen van 1940 en Amerikaanse hoofdkwartier vier en een half jaar later; het was een poos jezuïetenhuis en onderduikadres, oorlogsmuseum en hotel-restaurant; het werd in de jaren vijftig en zestig 'een chique plek voor galadiners en modeshows' (p. 298). Ruim een halve eeuw later is daar niets meer van over; gravin Christine die er tot haar dood woonde heeft kasteel Neubourg verkocht en de nieuwe eigenaar laat de boel verloederen.

Een van de aardigste hoofdstukken gaat over de dassenjacht. Die werd in 1948 buiten de

wet gesteld, tot vreugde van dierenvrienden, maar niet van de boeren en evenmin van de Huppertsen. Die gingen er gewoon mee door. Dassen vertonen zich alleen 's nachts; de jacht was een nachtelijk avontuur en, zoals praktisch alle leuke en spannende bezigheden in Gulpen, voorbehouden aan mannen en jongens. Kwamen de dappere jagers diep in de nacht thuis met hun buit (de sterkste Hupperts droeg de gevangen maar nog levende das in een jute zak op zijn rug), dan mochten de vrouwen en meisjes aan de slag: helpen met laarzen uittrekken en schoonmaken. De das werd nog een week bijgevoerd met schillen, korsten en aardappelen: niet uit dierenliefde, maar om het gewicht en daarmee ook het dassenvet te vermeerderen. Dat vet was zeer gewild en overal goed voor, of liever gezegd *tegen*: het zou helpen tegen reuma, luchtwegaandoeningen, wintervoeten, stoflongen... (Het moet zo iets geweest zijn als de in mijn eigen familie zeer gewaardeerde Perry-zalf.)

Hupperts put uit een verscheidenheid aan bronnen. Zelf noemt hij Delpher de belangrijkste. Dat deze digitale zoekmachine die kranten en tijdschriften ontsluit, ook voor beoefenaars van dorps- en familiegeschiedenis een waardevol hulpmiddel is, zal ik niet bestrijden. De verslagjes die je vindt, zijn overigens niet altijd even spannend. Neem bijvoorbeeld het bisschoppelijk bezoek aan Gulpen in 1886. Wat zou een katholiek dagblad in die tijd anders kunnen melden dan dat de toespraak van de bisschop luid toegejuicht werd, dat het vuur-

werk prachtig was, en dat alles in de beste orde verliep (p. 99)? Interessanter dan de kranten zijn de notulenboeken van de Gulpener Harmonie, waarin rond 1900 maar liefst zes familieleden actief waren. Nog boeiender is de informatie die Hupperts ontleent aan interviews. Een van degenen met wie hij sprak is Gerard Kaelen, die samen met zijn vrouw even buiten Gulpen een boerderij dreef. Voor zijn aandeel in het verzet, hulp aan onderduikers en geallieerde piloten, werd hij na de oorlogsjaren onderscheiden. Kaelen maakte niet deel uit van een verzetsgroep; hij komt dus niet voor in het standaardwerk van Fred Cammaert over de georganiseerde illegaliteit in Limburg. Dat Hupperts in zijn dorpsgeschiedenis deze 'boer in het verzet' alsnog de eer geeft die hem toekomt, verdient daarom extra waardering.

Kunnen we dit boek ten voorbeeld stellen aan andere aspirant-schrijvers van familiegeschiedenissen? In veel opzichten wél; in sommige niet. Dat er in een boek van een kleine vijfhonderd pagina's fouten en foutjes sluipen is nauwelijks te vermijden, maar het zijn er te veel. *Mijn ezeltje en ik* van Betsy Perk (Hupperts noemt haar Betty Perk) verscheen niet in 1974, maar in 1874; en het is geen autobiografie zoals Hupperts meent, maar een verslag van haar verblijf in Valkenburg. 'SDAP'er Kol' moet zijn Van Kol. De gezongen mis die Hupperts eerst aan Kuijpers en even later aan Kuypers toeschrijft (p. 126), was vermoedelijk het werk van de componist Hubert Cuypers (1873-1960). Het boek over de

Gulpener deken Frans Hennissen is niet van P. Baars (pp. 353, 366), ook niet van P. van den Baars (p. 463), maar van P.A. van den Baar. Enzo voort.

Ook met data die Hupperts' eigen familie betreffen is er veel misgegaan. Rond 1800 wonen er volgens hem 84 Huppertsen in Zuid-Limburg (p. 26); maar tel ik door hem vermelde aantallen per plaats op, dan kom ik op 91. Van de derde generatie overlijdt één zoon als hij vier jaar oud is: Jan (p. 57); op pagina 56 heet de zoon die maar vier jaar oud werd Pierre. Jan (lees: Jan Hendrik) werd 'bijna tachtig' (p. 57); maar als de door Hupperts zelf vermelde jaartallen 1854-1918 kloppen, is deze man 63 of 64 jaar oud geworden. 'Bijna tachtig' werd ook zijn zus Maria Catharina, meldt de schrijver; opnieuw raakt de lezer in de war. Maria Catharina? Dat zijn er twee: op de namenlijst op pagina 56 figureert zowel een Maria als een Catharina. Ze werden resp. 73 en 81. Let wel, dit is de oogst van twee bladzijden. Hupperts' overgrootmoeder heet op pagina 78 Johanna Glaesmaekers, op pagina 83 in het onderschrift van de foto Maria Catharina Glaesmaekers, en in het register Johanna Catharina Glaesmaekers. Haar zoon Pierre (1886-1909) overlijdt jong, '26 jaar oud' (p. 85), wat niet klopt met de jaartallen. Op pagina 90 prijkt 'de enige foto van mijn overgrootvader': onjuist, op pagina 85 zien we een tweede foto van deze statige, bebaarde Hupperts. De schrijver van het boek had ons overigens veel gepuzzel kunnen besparen door bij namen die in meer generaties of takken van zijn familie voorkomen, tussen haakjes het geboortjaar te vermelden (zoals in het register) of de betrokkenen te nummeren.

Dat Hupperts zijn familie- en dorpsverhaal wil voorzien van historische context siert hem, maar zijn slordigheid speelt hem ook hier parten. Ten onrechte noemt hij koning Willem I 'een fel tegenstander van religieus onderwijs' (p. 44). Volgens Willem I en zijn ministers en ambtenaren behoorden openbare scholen te zijn geïnspireerd op een christendom boven geloofsverdeeldheid; Hupperts verwacht religieus onderwijs met klerikaal onderwijs. *De Oprechte Haarlemsche Courant* (p. 67) was niet protestants, maar neutraal en onafhankelijk. Op pagina 68-69 citeert hij naar eigen zeggen Willem Vliegen, maar de noot bij het citaat noemt een heel andere bron. In de 19e eeuw bezet de Limburgse adel veertig procent van de Limburgse zetels in de Tweede Kamer, lezen we op pagina 71; Hupperts verwijst naar het proefschrift van Eric Lemmens. Maar Lemmens heeft het over veertig procent van de Zuid-Limburgse zetels. In het midden en noorden van de provincie, ligt het percentage veel lager. Sint Pieter was rond 1900 géén 'chique Maastrichtse wijk' (p. 128), maar een zelfstandige gemeente. Düsseldorf ligt niet in het Roergebied (p. 256), maar aan de Rijn.

Misschien dat dergelijke ongerechtigheden de doorsnee lezer niet hinderen. Ze doen echter afbreuk aan de waarde van dit werk, dat met zijn bijlagen, zijn registers, zijn lange lijst van bronnen en literatuur toch kennelijk de pretentie heeft bij te dragen tot de geschiedschrijving. Het boek, door de Heerlense uitgever Leon van Dorp in een mooie jas gestoken, had een zorgvuldiger eindredactie verdiend.

Jos Perry

De Kerkstraat rond 1900. Het huis van Hupperts ligt rechts, net niet zichtbaar.